

Viera Tomková

INFORMOVANOSŤ ŠTUDENTOV UKF V NITRE V OTÁZKACH BOZP

PODNOSENIE ŚWIADOMOŚCI STUDENTÓW UKF W NITRZE W ZAKRESIE BHP

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problematikou zmapovania informovanosti študentov Univerzity Konštantína Filozofa v oblasti BOZP. Cieľom prieskumu bolo zistiť, či študijný odbor, ktorý študenti vysokej školy študujú má vplyv na dosiahnuté výsledky v prieskume. Sledovali sme najmä zorientovanie sa študentov v základných pojmoch súvisiacich s bezpečnosťou práce a úroveň ich právneho povedomia.

AWARENESS OF CPU STUDENTS ABOUT THE SAFETY AND HEALTH PROTECTION AT WORK

Summary

The paper deals with the issue of mapping the awareness of Constantine the Philosopher University students about the safety and health protection at work. The aim of the survey was to find out whether the field that the higher education students study has an effect on the results achieved in the survey. We studied the students' orientation in the area of basic terms associated with the safety at work as well as the level of their legal consciousness.

Úvod

Z prirodzeného vývoja spoločnosti, s ktorým súvisí prudký rast informácií a prebiehajúca globalizácia, vyplynula celospoločenská potreba prijatia stratégie celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva (ďalej len stratégia CŽV a CŽP) ako nástroja na formovanie vedomostnej úrovne spoločnosti. Rada Európskej únie o vzdelávaní a odbornej príprave v rámci preskúmania lisabonskej stratégie, ktorú vydala Európska rada na svojom zasadnutí 4. – 5. novembra 2004, zdôrazňuje, že pre lisabonskú stratégiu je kľúčovou spoločnosťou tá, ktorá je založená na vedomostiach. Ako sa v dokumente ďalej uvádza, prínos vzdelávania a odbornej prípravy je nenahradiiteľným, pretože zabezpečuje základňu nevyhnutných

zručností a tvorivý potenciál a to aj v oblasti BOZP. Vzdelávanie v jednotlivých krajinách Európskej únie má byť na takej úrovni, aby sa mladí ľudia mohli uplatniť v ľubovoľnej krajine a aby boli minimalizované bariéry ich uplatnenia. Ako vyplýva z cieľov lisabonskej stratégie, konkurencie schopnosť a hospodársky rast spoločnosti je možné dosiahnuť iba vtedy, ak budú mladí ľudia, prichádzajúci na trh práce, riadne pripravení potrebnými vedomosťami a zručnosťami vďaka kvalitnému vzdelávaniu a odbornej príprave, vzdelávanie v BOZP nevynechávajú. Základom prípravy mladých ľudí má byť celoživotné vzdelávanie, ktoré zvýši celkovú odbornú úroveň pracovnej sily a umožní mladým ľuďom prispôbiť sa rýchlo sa meniacim potrebám trhu práce či novým technológiám a zlepši podmienky pracovnej a geografickej mobility. V tomto smere je nevyhnutné, aby disponovali potrebnými zručnosťami a vedomosťami aj z oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Dodržiavanie zásad BOZP je základným predpokladom dobrých výsledkov práce vo všetkých oblastiach nášho života, či v škole, práci alebo voľnočasových aktivitách (2, 2011). Vzdelávanie k ochrane zdravia pri práci v Slovenskej republike vychádza z Koncepcie štátnej politiky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a Programu realizácie štátnej politiky BOZP – Národného programu BOZP.

1. Význam výchovy a vzdelávania v BOZP

Základným princípom politiky BOZP je prevencia, to znamená, predchádzať nežiaducim vplyvom pracovného prostredia, neinformovanosti zamestnanca, nevhodných pracovných postupov, ktoré môžu viesť k poškodeniu zdravia zamestnanca. Ako sa uvádza vo výsledkoch výskumu hodnotiacom vedomosti, postoje a správanie zamestnancov v priemyselných krajinách, 90% pracovných úrazov je zapríčinených zlyhaním ľudského faktora. Len 10% pracovných úrazov bolo zapríčinených nevhodnými pracovnými podmienkami alebo zariadeniami, s ktorými zamestnanci pracujú. Človek, ako jeden z činiteľov ovplyvňujúci pracovný proces, zahŕňa v sebe niekoľko faktorov, ktoré sa podieľajú na bezpečnosti a spoľahlivosti na pracovnom mieste:

- znalosť bezpečnostných opatrení a predpisov,
- bezpečné správanie sa na pracovisku,
- úplné pracovné kompetencie,
- dostatok záujmu o bezpečnosť práce,
- pozitívny postoj k pracovným povinnostiam.
- aktívny prístup k analýze rizík na pracovisku.

Z uvedených faktorov ľudského činiteľa vo výrobe je najčastejšou príčinou pracovných úrazov nezáujem zamestnancov o problematiku BOZP a nedostatočne rozvinuté povedomie

pracovníkov v danej oblasti (3, s. 1). V snahe minimalizovať vplyv oboch faktorov, sa v krajinách EÚ venuje neustála pozornosť stratégií plánovaného vzdelávania všetkých občanov v BOZP, ktoré by zmenilo ich prístup k vnímaniu danej problematiky. Jedným z cieľov koncepcie politiky BOZP v Slovenskej republike je vzdelávanie a podpora povedomia obyvateľstva v oblasti bezpečnosti práce, školskej prípravy, školenia, tréningov a motivácie zamestnancov.

Výchovu a vzdelávanie v bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci možno chápať ako proces cieľavedomého systematického utvárania a rozvíjania sústavy vedomostí, odborných schopností, návykov a zručností, formovania uvedomelého vzťahu, žiaducich postojov a foriem správania zamestnávateľov, zamestnancov alebo fyzických osôb vo vzťahu k úlohám v oblasti ochrany práce, k bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a bezpečnosti technických zariadení, k optimalizácii pracovných podmienok, k hodnoteniu rizík a opatreniam zameraných na vylúčenie alebo obmedzenie rizika a faktorov podmieňujúcich vznik pracovných úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce (7, 2005, s. 3).

Základom vzdelávania v BOZP je školské vzdelávanie v oblasti ochrany zdravia pri práci. Jeho úlohou je zabezpečiť rozvoj školského systému výchovy a vzdelávania k BOZP a kvality výchovy a vzdelávania na základných, stredných a vysokých školách, ako aj v ďalšom vzdelávaní zamestnancov a v príprave budúcich učiteľov (8).

Problematikou vzdelávania mladej generácie v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci sa zaoberá aj Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (2008). Odporúča, aby bolo vzdelávanie k BOZP formálne schválené v učebných osnovách členských krajín EÚ. V správe agentúry s názvom *BOZP v školských osnovách – činnosti členských štátov*, sa konštatuje, že na úrovni primárneho a sekundárneho vzdelávania bol dosiahnutý značný pokrok a rozvoj v zavedení plánovaných opatrení. S cieľom začleniť BOZP do vzdelávania na primárnom a aj sekundárnom stupni, boli v členských štátoch prijaté nasledovné opatrenia:

- legislatívne opatrenia,
- zaradenie voliteľných predmetov,
- usmernenia a prostriedky na podporu zákonných požiadaviek a voliteľných predmetov,
- formálne odporúčania,
- vnútroštátne usmernenia a prostriedky v prípadoch, ak sa nestanovili žiadne učebné osnovy,
- propagačné kampane,
- prístupy súvisiace s bezpečnými a zdravými školami.

Aby bolo vzdelávanie žiakov v primárnom a sekundárnom vzdelávaní efektívne, je potrebné, aby sa dostatočná pozornosť venovala najmä príprave budúcich učiteľov v oblasti

BOZP. Len učiteľ, ktorý je vnútorne presvedčený o význame a potrebe vzdelávania k dodržiavaniu základných pravidiel bezpečnej práce a istej kultúry práce, môže tieto vedomosti efektívne odovzdávať svojim žiakom. Z uvedeného dôvodu je potrebné, aby do vysokoškolského vzdelávania budúcich učiteľov boli zaradené vzdelávacie predmety alebo kurzy zamerané na danú oblasť. V súčasnom období sa študenti humanitného zamerania počas svojej vysokoškolskej prípravy nevzdelávajú v otázkach bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Do praxe teda odchádzajú s vedomosťami, ktoré si osvojili počas vzdelávania na základnej škole, strednej škole alebo na brigádach počas stredoškolského a vysokoškolského štúdia.

Iná situácia je v prírodovedných a technických odboroch. Napríklad študenti chémie, fyziky a techniky sú permanentne vzdelávaní v BOZP. V chemickom laboratóriu sú učitelia a aj študenti vystavení účinku rôznych chemických látok. V laboratóriu hrozí prítomným osobám veľké riziko vzniku mechanických úrazov, chemických poranení, tepelných poranení a taktiež úrazy elektrickým prúdom (4, 2006). Rovnaký prístup k vzdelávaniu k BOZP je aj u študentov študujúcich fyziku a techniku. Pri praktických činnostiach alebo laboratórnych cvičeniach študentom hrozí riziko zasiahnutia elektrickým prúdom, poranenia nevhodnou manipuláciou s pracovnými náradiami a zariadeniami. Z hľadiska prípravy študentov v oblasti BOZP sú špeciálnymi odbormi odbory biológia a tiež ošetrovateľstvo, ktorých študenti sú vzdelávaní najmä v problematike hygieny práce, ktorá je súčasťou BOZP.

2. Výsledky prieskumu zameraného na informovanosť študentov UKF v Nitre o problematike BOZP

Výchova k BOZP je špecifický druh výchovy zameraný na utváranie uvedomelého vzťahu zamestnancov k úlohám v oblasti ochrany zdravia pri práci. Rámcovým cieľom vzdelávania v tejto oblasti je nadobudnutie potrebných vedomostí a získanie aktuálnych inštrukcií, informácií, návykov, zručností a postojov nevyhnutných pre bezpečný výkon činností a bezpečné správanie sa. Ako pedagóg pôsobiaci na vysokej škole niekoľko desiatok rokov môžem konštatovať, že medzi študentmi sa stretávam s nedostatočným ocenením významu BOZP pre ich ďalšiu prax. Uvedomujú si síce potrebu dodržiavania pravidiel bezpečnosti pri práci, ale pri vzájomnej diskusii na problematiku bezpečnosti pri práci často zisťujem, že im chýbajú základné vedomosti na bezpečnostno-pracovné požiadavky a kultúru pracovného prostredia.

S cieľom zistiť, aké je povedomie študentov študujúcich rozličné odbory na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre v oblasti BOZP a akú úroveň dosahujú ich vedomosti z danej problematiky, som realizovala prieskum na vzorke 74 študentov študujúcich na Univerzite

Konštantína Filozofa v Nitre rôzne študijné odbory. Respondenti boli študujúci nasledovné učiteľské odbory v riadnom dennom štúdiu: slovenský jazyk a literatúra, história, výchova k občianstvu, chémia životného prostredia, predškolská a elementárna pedagogika, estetická výchova, výtvarné umenie, nemecký jazyk a literatúra, anglický jazyk a literatúra, učiteľstvo pedagogiky, ruský jazyk a literatúra, španielsky jazyk a literatúra, informatika, telesná výchova, psychológia, biológia, taliansky jazyk a literatúra, hudobné umenie a matematika.

Graf 1. Úspešnosť respondentov v prieskume v %

Test, ktorým sme overovali úroveň vedomostí v problematike BOZP bol zostavený z 13 položiek zameraných na chápanie a poznanie pojmov súvisiacich z BOZP, legislatívu a celkový prehľad respondentov v oblasti bezpečnosti a ochrane práce. Test obsahoval 3 otvorené položky (č. 1, 3 a 4) a 10 uzavretých položiek. Pri príprave prieskumu sme predpokladali, že celková úspešnosť študentov v testovaní dosiahne minimálne 80 % úspešnosť, nakoľko sme sa ich pýtali len na základné informácie o BOZP, ktoré by mali mať študenti osvojené v rámci všeobecného prehľadu.

Znenie jednotlivých položiek bolo nasledovné: 1 – Čo znamená skratka BOZP? 2 – Stav, pri ktorom sa zamestnancovi na pracovisku pri vykonávaní pracovných povinností náhle poškodí zdravie označujeme ako... 3 – Čo znamená skratka OOPP? 4 – Registrovaný pracovný úraz je úraz, ktorý spôsobil pracovníkovi... 5 – Základnou normou, ktorá stanovuje najmä požiadavky na zdravé životné podmienky a zdravé pracovné podmienky, je zákon č. 6 – Preventívne pracovné lekárstvo je ... 7 – Náuka, zameraná na metodiku organizácie práce a pracovných prostriedkov sa nazýva... 8 – Práca, pri ktorej prevláda zaťaženie vyššej nervovej činnosti a je pri nej malý energetický výdaj, sa označuje ako.... 9 – Reakcia organizmu na záťaž je charakterizovaná ako.... 10 – K vonkajším faktorom ovplyvňujúcim nástup únavy patria.... 11 – Medzi osobné ochranné pracovné prostriedky nepatrí... 12 – Ochorenie, pri ktorom je priamy, dokázateľný a nesporný príčinný vzťah medzi škodlivinou v pracovnom

prostredí a ochorením, ktorý vzniká dlhodobým pôsobením negatívnych faktorov prac. prostredia sa nazýva ... 13 – Z uvedených prác môžu ženy vykonávať...

Po štatistickom vyhodnotení odpovedí respondentov na jednotlivé položky sme získané údaje prehľadne spracovali vo forme grafu č. 1. Prieskumná vzorka získala v testovaní celkové skóre 61,2%, čo nás veľmi prekvapilo. Respondenti nedosiahli 100%-tnú úspešnosť v odpovedi ani v jednej položke.

Očakávali sme, že v položkách 1, 2, 3 a 13 dosiahnu respondenti najvyššiu úspešnosť. V položke 1, kde mali napísať, čo znamená skratka BOZP respondenti dosiahli len 67,6%, v položke 2 odpovedalo správne len 59,5% a význam skratky OOPP pozná 13,5%. Úspešnosť respondentov v uvedených položkách pokladám za nedostatočnú, lebo s uvedenými pojmami a skratkami sa dennodenne stretávajú v bežnom živote a v médiách.

Keďže základom politiky v BOZP je prevencia ako účinná forma predchádzaniu vzniku pracovných úrazov zamestnancov, v položke č. 4, sme zisťovali, či vedia, kedy pracovný úraz zamestnanca klasifikujeme ako registrovaný pracovný úraz. 68,9% respondentov vybralo správnu možnosť v odpovediach. Táto položka patrí k položkám s najvyššou úspešnosťou odpovedí v prieskume.

Zákon č. 355/2007 správne určilo len 27% respondentov (položka č. 5), čo svedčí o neinformovanosti a nezájme študentov o legislatívne opatrenia v BOZP. Nízke skóre (36,5%) dosiahli respondenti aj v položke č. 6, v ktorej mali určiť, čím sa zaoberá odbor preventívne pracovné lekárstvo.

Položky č. 7, 8 a 9 patrili k položkám s najvyššou úspešnosťou (68,9%, 79,7% a 97,3%), nakoľko pri ich riešení mohli uplatniť vedomosti z občianskej náuky, biológie a pod. V položke 10 len 64,9% respondentov správne vedelo určiť, čo patrí k vonkajším faktorom ovplyvňujúcich nástup únavy u zamestnanca.

V položke 11, ktorá nepriamo súvisela s položkou č. 3 respondenti dosiahli 64,9% úspešnosť. To znamená, že zvyšných 35,1% zaradilo protišmykový povrch medzi osobné ochranné pracovné prostriedky.

Pojem choroba z povolania respondenti často počujú v médiách a preto nás zaujímalo, či poznajú správny výklad tohto pojmu (položka 12). Ako vidieť z grafu č. 1, správne odpovedalo len 52,1% respondentov.

V položke 13 bolo dosiahnuté skóre až 94,5%, ale v tomto prípade sa dala správne odpoveď označiť na základe logického uvažovania respondentov nad jednotlivými možnosťami.

Výsledky prieskumu poukazujú na nedostatočné právne povedomie a informovanosť budúcich učiteľov v oblasti BOZP. Ako sme už uviedli, len ten, kto je sám vnútorne presvedčený o význame dodržiavania bezpečnostných pravidiel v každodennom živote, môže

efektívne vychovávať mladú generáciu k zodpovednosti za ochranu zdravia pri práci. Faktom je, že všetci respondenti končili základnú a aj strednú školu v období pred začatím školskej reformy v Slovenskej republike a to znamená, že v ich vzdelávaní ešte neboli premietnuté odporúčania Európskej agentúry pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci z roku 2008 o zaradení vzdelávania v oblasti BOZP do učebných osnov v jednotlivých členských krajinách.

Záver

Skutočnosť, že študenti študujúci rôzne učiteľské odbory nemajú dostatočné vedomosti z oblasti BOZP poukazuje na nutnosť zaradiť do ich vysokoškolského vzdelávania vyučovacie predmety, okruhy alebo kurzy s problematikou bezpečnosti pri práci, ktoré budú nadväzovať na ich vedomosti zo základnej a strednej školy. Pokladáme za dôležité, aby vzdelávanie bolo realizované takým spôsobom, aby sa študenti zorientovali najmä v platnej legislatíve pre oblasť BOZP a pochopili význam pravidiel bezpečnej práce a ochrany zdravia pre ich budúcu pedagogickú prax. Zaradenie problematiky BOZP do ich štúdia im má umožniť po ukončení vysokoškolského vzdelávania plnohodnotné zapojenie do školskej praxe, nie len ako učiteľa odboru, ktorý študujú, ale aj ako učiteľa, ktorý ich bude viesť a motivovať k dodržiavaniu pravidiel bezpečnej práce.

Príspevok vznikol ako výstup riešenia projektu KEGA č. 041UKF-4/2011 pod názvom „Implementácia moderných trendov vzdelávania z oblasti BOZP do celoživotného vzdelávania“.

Bibliografia

1. BOZP v školských osnovách – činnosti členských štátov. [online]. In: *FACTS*. 82/SK. Dostupné na internete: <www.osha.europa.eu/sk/publications/factsheets/82> ISSN 1725-7085.
2. Feszterová M.: Zvyšovanie vzdelávania študentov prírodovedných predmetov v oblasti BOZP. In: *InEduTech* 2011. Prešov: PU v Prešove, 2011, 71 -75 s. ISBN 978-80-555-0445-2 EAN 9788055504452.
3. Feszterová M.: BOZP ako motivačný faktor v prácach ŠVOČ, 2011. In: *Edukacja – Technika – Informatyka: wybrane problemy edukacji technicznej i zawodowej*. Roč. 3, č. 2 (2011), 1. časť, s. 145-149. ISSN 2080-9069.
4. Feszterová M., Poledníková L., Pavelová E.: Využitie e-learningového vzdelávania v príprave na laboratorné cvičenia. In: *Využívanie IKT v prírodovednom vzdelávaní: zborník abstraktov z prednášok medzinárodnej konferencie*. Nitra: UKF, 2006, s. 56-71. ISBN 80-8094-032-0.
5. Kozík T., Feszterová M.: Dôležitosť vzdelávania v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. In: *Edukacja – Technika – Informatyka: wybrane problemy edukacji technicznej i zawodowej*. Roč. 3, č. 2 (2011), 1. časť, s. 115-120. ISSN 2080-9069.

6. Nasab H., S. a kol. Zhodnotenie vedomostí, postojov a správania pracovníkov k bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci. [online]. In: Verejné zdravie, roč. 38,č.2, 2009. s. 125-129. [cit. 2012-1-4] Dostupné na internete: <http://journals.tums.ac.ir/upload_files/pdf/_/13610.pdf&usg=ALkJrhGGWboxt1b86BXu3B8x-KUp3vFAA>.
7. Perichtová B., Kordošová M., 2005. Súčasný stav výchovy a vzdelávania BOZP v SR. In: *Rodina a práca*. Ročník 6/2005. Bratislava: Stredisko pre štúdium práce a rodiny, 2005. 21 s.
8. Repiská M., Hudec M., Feszterová M.: Výbrané učebné pomôcky orientované na BOZP. In: *Vzájomná informovanosť – cesta k efektívnemu rozvoju vedecko-pedagogickej činnosti 2011*. Nitra: PF UKF, 2011. s. 62-67. ISBN 978-80-8094-979-2.